

شایعه

نویسنده: ژان نوئل کاپفر

مترجم: خداداد موقر

فهرست

۷	مقدمه دبیر مجموعه.
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول - پدیده‌ای زودگذر
۱۴	اطلاعاتی که موجب نگرانی می‌شوند
۱۷	شایعه و حقیقت
۲۰	روحیه یا علم؟
۲۴	تعمق گروهی
۲۸	قائل شدن جنبه زوانی برای شایعه
۳۱	صِحّت و سُقم
۳۴	«شنیده‌ها» مطالبی است که ناگفته می‌ماند
۳۷	شایعه، پیچ‌پیچ و افسانه

قسمت اول: زندگی و مرگ شایعات

۴۱	فصل دوم - چگونگی تولد شایعه
۴۱	نحوه تولد شایعه فاقد اهمیت است
۴۴	آنچه متخصصان می‌گویند
۴۸	اطلاعات محرمانه
۵۰	حقیقتی نگران‌کننده
۵۲	شهادت
۵۵	قوة مخیله یا تصاویر خیالی
۵۸	افسانه‌های شهری جدید
۶۴	سوء تفاهم
۶۸	دستکاری در اطلاعات

فصل اول

پدیده‌ای زودگذر

شایعه در همه جا و در تمامی طبقات اجتماعی وجود دارد و قدیمی‌ترین نوع رسانه گروهی است. پیش از آن‌که نوشتار ابداع شود، گفتار، تنها شیوه ارتباط بود و شایعه خبرها را منتقل می‌کرد، کسانی را خوشنام و برخی را بدنام می‌ساخت و جارو جنجال و حتی جنگ به راه می‌انداخت. امروز نیز، به‌رغم ظهور روزنامه، رادیو و تحول عظیم رسانه‌های سمعی بصری، شایعات خاموش نشده است و عموم مردم کماکان برخی خبرها را دهان به دهان منتقل می‌کنند. پیدایش رسانه‌ها؛ نه تنها نتوانسته است مانع از پخش شایعه شود، بلکه آن را به گونه‌ای، تخصصی ساخته است، به طوری که امروزه دیگر هر شیوه ارتباطی، محدوده خاصی دارد. با همه این اوصاف، دانسته‌های انسان درباره شایعه بس اندک است و عجیب این‌که پدیده‌ای چنین مهم، کمتر مورد بررسی و پژوهش قرار گرفته است و شایعات به صورتی اسرارآمیز و تا حدی سحرآمیز، ناشناخته، باقی مانده‌اند.

پدیده «شایعه» از کجا آغاز می‌شود و در کجا پایان می‌یابد؟ تفاوت آن با «گفتار» چیست؟ درحقیقت، دقیقاً آنجا که انسان تصور می‌کند شایعه را شناخته است، در پس نقابی پنهان می‌شود. همه تصور می‌کنند شایعه را می‌شناسند و آن را تشخیص می‌دهند؛ درحالی که تاکنون کسی تعریف

کاملی از شایعه، ارائه نکرده است. رویهمرفته می‌توان گفت: با این‌که همه فکر می‌کنند شایعه وجود دارد، در مورد تعریف و تعیین حدود و مرزهای آن، اتفاق آرائی در میان نیست.

چگونه می‌توان کمبود مطالعات پیرامون شایعه را توضیح داد؟ این کمبود تا حدی ناشی از دشواری کار است. می‌توان به آسانی دربارهٔ مطبوعات و رادیو و تلویزیون مطالعه کرد؛ زیرا پیام‌های آنها ضبط و ثبت می‌شوند. مجموعه‌هایی از تمامی روزنامه‌ها و مجلات موجود است که هرکس می‌تواند به مطالعه آنها بپردازد، و ضبط ویدئویی برنامه‌های مختلف نیز به آسانی امکان‌پذیر است و محققان آتی به راحتی خواهند توانست آنها را بررسی کنند؛ اما، در مورد شایعه چنین امکانی وجود ندارد. در تمامی موارد، مگر موارد استثنائی، محققان زمانی به شایعات می‌رسند که دیگر زمان تحقیق و بررسی سپری شده است، و تنها آن زمان است که محققان می‌توانند درباره خاطرات مردم پیرامون شایعه بررسی کنند و آن زمانی است که مردم دیگر جزئیات شایعه را فراموش کرده یا به گونه‌ای آن را توجیه نموده‌اند یا در ذهن آنان شایعه تغییر شکل داده است. بدین ترتیب، دانشمندان علوم اجتماعی نمی‌توانند درباره شایعه تحقیق کنند؛ بلکه، تحقیقات آنان محدود به اثراتی می‌شود که شایعه در ذهن برخی از مردم به جا گذارده است. علت دیگری که موجب کمبود پژوهش درباره شایعه شده، آن است که وقت و نیروی بیشتری صرف نفی و رد پدیده شایعه گردیده و توجه چندانی به روشن نمودن سرچشمه و منشأ آن نشده است.

اطلاعاتی که موجب نگرانی می‌شوند

اولین تحقیقات منظم درباره شایعه، در آمریکا صورت گرفت. حجم عظیم شایعاتی که طی جنگ دوم جهانی جریان داشت و اثرات مخرب آنها روی